

Στις ανατολικές ακτές

Γνωριμία μ' ένα γοητευτικό, ελάχιστα όμως γνωστό χώρο της Ρωμιοσύνης στην Ασιάδα γη

Ο ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ που θ' αποφασίσει να περιηγηθεί τις ανατολικές ακτές της Προποντίδας, καλείται να περιπλεύσει ένα χώρο σχετικά δυσπρόσιτο, γοητευτικό όμως και άκρως ελκυστικό, ένα χώρο που παραμένει ελάχιστα σήμερα γνωστός στον νεοελλαδικό κόσμο.

Στις περιπλανήσεις του αυτές οδεύοντας σε στράτες πανάρχαιες, θα διασχίσει ένα κόσμο γεμάτο ανέμους, κύματα, βράχους και νησιά, αναζητώντας μάταια την ξανθή γαλήνη του απέναντι θρακιώτικου κάμπου. Συνοδοιπόροι πιστοί στις πελαγοδρομίες του οι μύθοι των πρώτων εκείνων ποντοπόρων που τόλμησαν να ξεστράτισουν στις θάλασσες αυτές, ενώ αδιόρατη γραμμή στα βάθη του ορίζοντα, θα πορεύεται μαζί του το αχνό περίγραμμα των αδιάκοπων βουνοκορφών της Ασιάδας γης. Ως πρόσφατα τις θάλασσες αυτές από τη γη του Δάρδανου και την Αβυδο μέχρι τις ελώδεις εκβολές του Γρανικού, κι από την Κυζικηνή χερσόνησο μέχρι τ' απάνεμα Βιθυνικά παράλια του Κιανού και του Αστακηνού κόλπου, όργωναν με τις μαούνες, τους τσεκτιρμέδες και τα πολύμορφα σκαριά τους, Ρωμιοί ρεϊζήδες και караβοκυραίοι, άνθρωποι της θάλασσας, προαιώνια ριζωμένοι στο χώρο της Προποντίδας.

Χώρα Δαρδάνων

Γοητευμένοι οι Δάρδανοι στο αντίκρουσμα της καταγάλανης θάλασσας, όταν κατέβηκαν στις ακτές του Ελλησπόντου, εγκατέλειψαν τις προγονικές τους εστίες, εκεί ψηλά στις κλιτύες και χαράδρες της Ίδας, έσυραν ξυλεία από τα δασωμένα βουνά, κατασκεύασαν πλοίαρια κι αρμένιζαν στην υδάτινη απεραντωσύνη του Αιγαίου και της Πρό του

Σύναξη σε γάμο Μαλτεπιανών κατά μήνα Αύγουστο του 1912. Μεταξύ άλλων οι Ευφροσύνη και Κωνσταντίνος Φουντουκζαδές, Μιχαλάκης και Ελένη Πασχαλίδου, Γιάννης Μαυρομμάτης, Α. Ιωαννίδης, Σωτήριος Αγγελίδης και οι μικρές Ιωάννα (Μήλλα) και Αρτεμής (Λυκιαρδοπούλου).

Πόντου Θάλασσας. Οκτώ χιλιόμετρα βορειοανατολικά των ερειπίων της αρχαίας Δαρδάνου και δώδεκα περίπου ναυτικά μίλια από το έμβασμα του Ελλησπόντου κτίστηκε πολύ αργότερα η πόλη των Δαρδανελλίων. Την ορθόδοξη της κοινότητα αποτελούσαν περίπου 5.000 Έλληνες, που συντηρούσαν εκκλησιά της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Το τέμπλο και τις

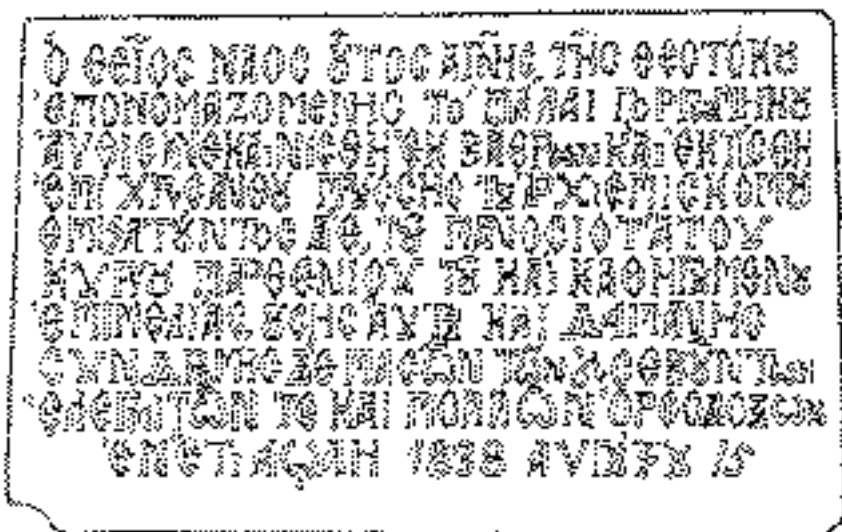
εικόνες της, μετά την έξοδο, μετέφεραν στην ομώνυμη εκκλησιά της χώρας Σχοινουδίου της Ιμβρου.

Σπουδαιότετη η γεωγραφική θέση εδώ, στο στενότερο σημείο του Ελλησπόντου μεταξύ Σηστού και Αβύδου, όπου, κατά την παράδοση, πνίγηκε ο Λεάνδρος κολυμπώντας κάθε νύκτα για τον κρυφό έρωτα της Ηρώς, ιέρειας στον ναό της Αφροδί-

της. Γοητευμένος από τον μύθο ο Λόρδος Βύρων θα κολυμπούσε αργότερα το πέραςμα και θα 'γραφε στίχους λυρικούς για την καλλιπλόκαμη Αβυδηνή κόρη.

Το επταστάδιο αυτό στενό είχε ζεύξει με πλοία ο Ξέρξης, το 480 π.Χ. για να περάσει τις στρατιές του και από εδώ ο Μέγας Αλέξανδρος εισέβα-

Συνέχεια στην 8η σελίδα

Αριστερά: Επιγραφή του καθολικού της Παναγίας Γοργοεπηκόου Ελλιγμών. Δεξιά: Εξωτερική άποψη του ναού του Αγίου Παντελεήμονος, του μόνου που σώζεται σήμερα, με ερειπωμένη πλέον τη στέγη του στην Απολλωνιάδα. (Φωτ. 1959).

Συνέχεια από την 7η σελίδα

λε, το 334, στην Ασία. Από το ίδιο πέραςμα διάβαιναν αργότερα οι κατάφρακτες ορδές των σταυροφόρων και από εδώ οι Οθωμανοί Τούρκοι θα πρωτοπατούσαν στην Ευρώπη το 1354. Ανατολικότερα της Αβύδου η Λάμψακος, κτισμένη κατάντικρα ακριβώς του κάστρου της Καλλιπόλεως, βρισκόταν σε διαρκή επικοινωνία με αυτή, χάρι στον μικρό στολίσκο των Ρωμίων λεμβούχων και караβοκυραίων καϊκτσήδων, που όργωναν καθημερινά τα νερά σ' ένα αδιάκοπο πηγαιnéλα μεταξύ Ασίας και Ευρώπης. Το τοπίο συνεχίζει μονότονο καθώς πλησιάζει ο ταξιδιώτης τις εκβολές του Γρανικού, πλαισιωμένο με ατελείωτες συστοιχίες λόφων χαμηλών που καταλήγουν σε κάμπο καρπερό, ποτισμένο από τα παρακλάδια του ποταμού. Στον κάμπο αυτό ο Μέγας Αλέξανδρος κατετρόπωσε το 334 π.Χ. τους μισθοφόρους και το αγέρωχο εικοσακισχίλιο ιππικό των Περσών εκμηδενίζοντας έκτοτε την εντεύθεν του Ταύρου κυριαρχία τους.

Στη σκιά της Αρκτοννήσου

Η θέα εναλλάσσεται, καθώς ορθώνεται στο βάθος η Κυζικινή χερσόνησος και διαφαίνονται μακριά τα Προϊκόννησα, θολά μέσα στην αγλύ που αιωρείται πάνω απ' την κατάφυτη πεδιάδα της Μιλητοπόλεως. Μετά την Karabiga, τις Πηγές των Βυζαντινών, η Πάνορμος, πολιτεία σήμερα πυκνοκατοικημένη, έχει καταλάβει τη θέση παλαιότερου οικισμού, κειμένου «επί του αμφιδύμου αρχαίου λιμένος της Αρκτοννήσου». Μέχρι το 1875, που κατακάηκε, δεν αποτελούσε παρά άσημη κωμόπολη που την κατοικούσαν περίπου 5.000 κάτοικοι, Έλληνες και Τούρκοι, άνθρωποι αγαθοί που καταγίνονταν με το μικρό εμπόριο, την ελιά, το σταφύλι και τη θάλασσα. Ελάχιστα ανατολικά της η Αρτάκη, περίφημη στα βυζαντινά χρόνια για την θαυματουργή εικόνα της Παναγιάς, που κατά μαρτυρία του Καντακουζηνού θησαύριζε σε εκκλησία της, εξακολουθούσε μέχρι την έξοδο να αποτελεί έδρα του εκάστοτε Μητροπολίτη Κυζικίου. Στον περικαλλή ναό της Αφροδίτης δίπλα στην Αρτακία πηγή, είχαν αποθέσει κατά τα θρυλούμενα οι σύντροφοι του Ιάσονα την παλαιά άγκυρα της Αργούς, που είχε φθαρεί από τη θάλασσα.

Με δέος τα γριποκάϊκα των Αρτακινών караβοκυραίων καβάζτζαραν το άγριο μπουγάζι της Γωνιάς, κατάντικρα στα Χουχλιά της Αλώνης, καθώς τα μπουρίνια εδώ κατηφορίζουν απρόσμενα κι ορμητικά από τις αιώνια σκοτεινές κορυφές του Διδύμου και του όρους των Αρκτων. Γνώριζαν όμως καλά πως από κει ψηλά, εναποθετημένη σε προσκυνητάρι περιχρυσό, τους προστάτευε αιώνες τώρα η Παναγία η Φανερωμένη. Το πετρόκτιστο μοναστήρι της ορθωμένο δίπλα σε φαράγγι κατάφυτο, «τόπος αληθούς παραδείσου», είχε καταλάβει τον χώρο αρχαιότατου ναού αφιερωμένου από τους Αργοναύτες στη μητέρα των Θεών Κυβέλη. Στο μεγάλο πανηγύρι της Φανερωμένης έσπευδαν οι πιστοί απ' όλα τα γύρω κυζικινά χωριά· τη Γωνιά, τα Ρόδα, το Χαράκι, τη Δρακούντα, το Βαθύ,

Ο ναός της κοιμήσεως στη Νίκαια της Βιθυνίας, κτίσμα των μέσων χριστιανικών χρόνων που ανατινάχθηκε μετά την έξοδο των Ελλήνων, το 1922 (φωτ. 1912).

τον Κατάτοπο, το Καστέλλι, αλλά ήταν οι Μηχανιώτες και οι Περαιμώτες που διεκδικούσαν τα πρωτεία στ' αξέχαστα εκείνα ξεφαντώματα του Δεκαπενταύγουστου.

Βιθυνική γη

Ο Ολύμπος κυριαρχεί τώρα με τις χιονισμένες του βουνοκορφές στο βιθυνικό τοπίο. Στις νερόχαρες βουνοπλαγιές και χαράδρες του οι παλαιοί εκείνοι βυζαντινοί καλόγεροι είχαν κτίσει μοναστήρια περίτρανα που τα πλαισίωνε ένα πλήθος αναχωρητών· σπηλίτες, δονδριότες, ερημίτες ξακουστοί στη Βασιλεύουσα για την αυστηρότητα της ασκητικής διαίτης και τις αρετές τους, ησυχαστές που έκτισαν τα κελιά και τις καλύβες τους στα πλέον δυσπρόσιτα φαράγγια του.

Δύο παρακείμενες λίμνες καθρεφτίζουν στη γαλήνη των νερών τους το μουντό όγκο του βυθυνικού όρους: η Ασκανία ανατολικά και προς δυσμάς, η Αρτυνία λίμνη γειτονεμένη με τη γη της Δαφνουσίας, μιας χώρας κατάσπαρτης από τα σχεδόν λησμονημένα σήμερα Πιστικοχώρια: Το Πριμικήρι, το Σιργιάνι, οι Απελλαδάτοι, οι Καμαριωτάτοι, οι Αγινάτοι, οι Κωνσταντινάτοι, το Αναχώρι, ο Γουλιός και τόσα άλλα, που είχαν εποίκιστεί από εξόριστες οικογένειες της Πελοποννήσου. Η Απολλωνία, καστροπολιτεία ειδυλλιακή, κτισμένη σε βραχώδη παραλίμνια νησίδα της Αρτυνίας, άκμασε κατά την Αλεξανδρινή, αλλά και στη μετέπειτα Ρωμαϊκή και Βυζαντινή εποχή, για να αποτελέσει στα πρόσφατα χρόνια της Τουρκοκρατίας φάρο πνευματικό όλης της γύρω Δαφνουσίας χώρας. Στα παράλια στις δυτικές ακτές του Κιανού κόλπου, άκμασαν μέχρι την έξοδο δύο ακόμα επαρχίες της Μητροπόλεως Προύσης: η Τρίγλεια και η Σιγή, πολιτείες πλαισιωμένες από τη θάλασσα των ελαιόδενδρων που κατηφορίζουν αιωνόβια από

Η παραθαλάσσια μονή της Αγίας Τριάδας στην Πάνορμο κατά την ημέρα της πανηγύρεως 1906.

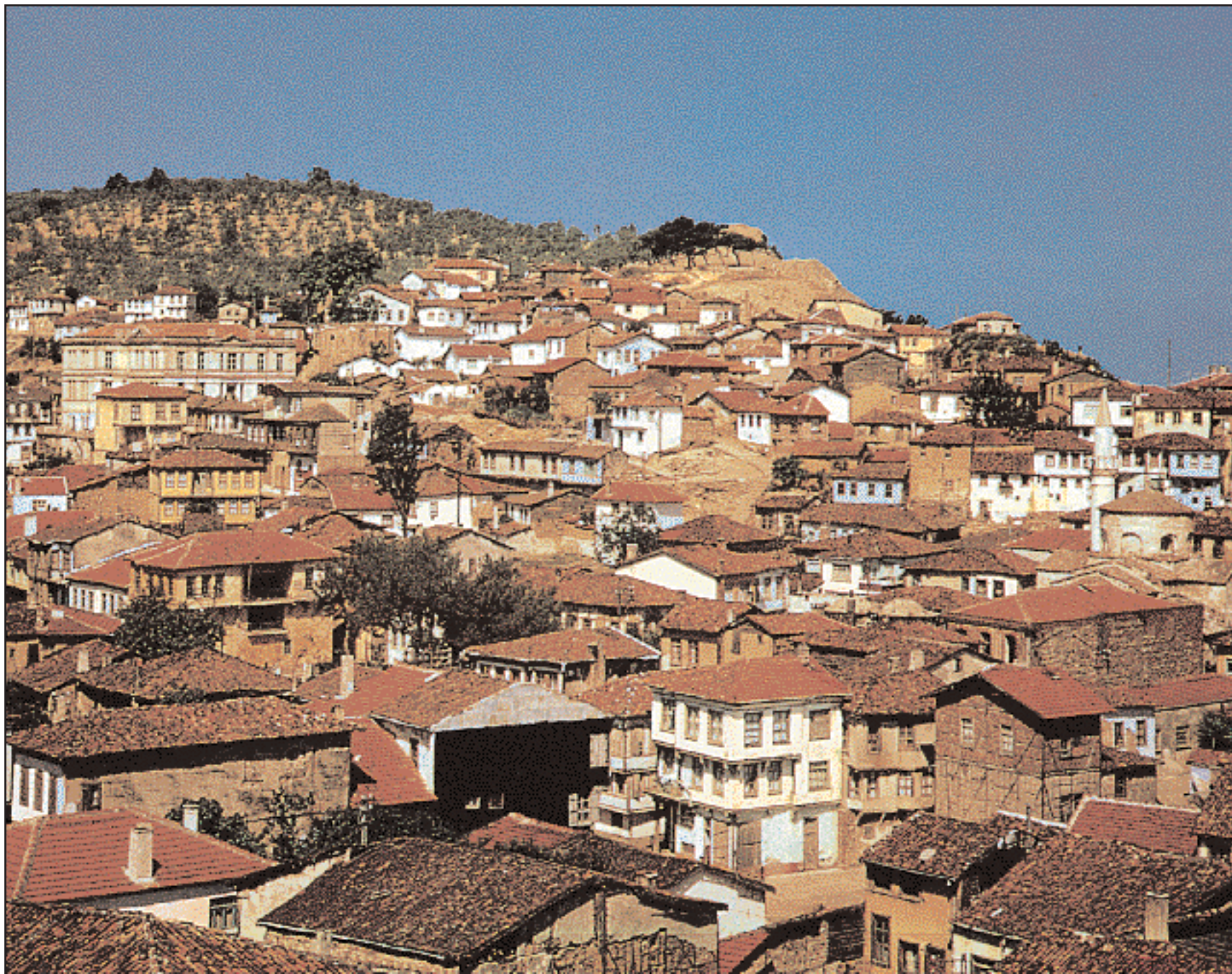
τους γύρω λόφους. Σε λιγώρη απόσταση από αυτές βρίσκονται τα Μουδανιά, συνδεδεμένα σιδηροδρομικά με την πόλη της Προύσας.

Η Κίος, πάλοι ποτέ, έδρα του μητροπολίτη Νικαίας, είναι κτισμένη στη σκιά του Αργανθωνίου όρους, που η βουνοσειρά του χωρίζει τον Αστακινό από τον Κιανού Κόλπο. Εδώ προσορμήστηκαν κατάκοποι οι Αργοναύτες, κωπηλατώντας με όλη τους τη δύναμη να ξεφύγουν από τους γηγενείς της μικρασιατικής ενδοχώρας, γίγαντες με έξι χέρια, που έπεσαν με ρόπαλα και βράχια εκεί στην Κύζικο να κουροσέψουν την Αργώ τους. Τότε, χάθηκε ο νεαρός Υλας, ο εκπάγλου ωραιότητος, ιπποκόμος του Ηρακλή και ο ήρωας τον έψαχνε ολονυκτίς φωνάζοντας το όνομά του. Αντιβούσαν σαν τα φαράγγια του Αργανθωνίου όμως τον χαμένο αγόρι δεν βρέθηκε ποτέ· τον αγάπησε, λένε, μια νεράιδα, μια νύμφη της Πηγής, και τον κράτησε για πάντα στις χαμηλές ακτές πλαγίως του Ολύμπου. Ετσι ξεκίνησε η τοπική

λατρεία του Υλα και οι Βιθυνοί μια φορά το χρόνο -νύχτα πεντακάθαρη με πανσέληνο- τελούσαν θυσία προς τιμήν του άφαντου αγοριού. Οι ιερείς φώναζαν το όνομά του και οι προσκυνητές έψαχναν δήθεν να τον βρουν σ' όλα τα γύρω δάση.

Αστακηνού περίπλους

Στα παράλια του ακρωτηρίου που χωρίζει τους δύο κόλπους, ευδαιμονούσαν μέχρι την Μικρασιατική καταστροφή ρωμιοχώρια ονομαστά όπως το Κουρί, το Τσινάρι, το Κατιρλί, η Αγία Παρασκευή, το Αρμουτλί... Το τελευταίο γειτόνευε με θερμές ιαματικές πηγές, καθαγιασμένες κατά την παράδοση από τις αυταδέλφους Μητροδώρα, Μηνοδώρα και Νυμφοδώρα, που μαρτύρησαν εδώ, κατά το 235 μ.Χ. Στο βάθος, στον μυχό του Αστακηνού τον οποίο εποίκισαν πρώτοι οι Μεγαρείς ποντοπόροι, ο Νικομήδης ο Α' θεμελίωσε το 281 π.Χ. την πρωτεύουσα του βασιλείου του και την περιτείχισε, στήνοντας στη σημαντικότερη πλατεία της τον

Γενική άποψη της χώρας Τριγλείας, πατρίδας του εθνομάρτυρα Χρυσοστόμου Σμύρνης, με τα Ζαρίφεια εκπαιδευτήρια αριστερά, και το ναό της Παντοβασίλισσας δεξιά επάνω. Ο μιναρές είναι κτισμένος στο καθολικό της μονής Χηνολάκκου που έχει μετατραπεί σε τζαμί.

χάλκινο ανδριάντα του.] Στην Νικομήδεια είχε καταφύγει μετά τις ήττες του και ο Αννίβας, ζητώντας άσυλο επί βασιλέων Προυσίου του Α' και Προυσίου του Β'. Τα λείψανα του Καρχηδονίου στρατηγού, πιστεύεται πως βρίσκονται πάντα κεκλεισμένα σε τύμβο, κάτω από λοφίσκο πολύ κοντά στην αρχαία Λίβυσσα· την Δακίβιζα των Γραικορωμαίων και Gebze των Οθωμανών, πολιτεία κτισμένη στο μέσο της μεγάλης οδού από Νικομηδείας προς Χαλκηδόνα. Μια συστοιχία από υψικόρυφα κυπαρίσσια περιστοιχίζουν ογκώδες τμήμα πέτρας που κατά την παράδοση σφραγίζει τον τάφο του άσπονδου αυτού πολεμίου των Ρωμαίων.

Χάρακας, Ρύσιον, Ακρίτας, Παντείχιον, Βρύας, Πελεκάνον... Και ο δρόμος, δίπλα από ερείπια πύργων βυζαντινών, κάστρων που τον διαφέντευαν παλαιά από ορδές των πολεμίων, ανάμεσα από παραπόλια Γραικορωμαίων και χωριά των Οθωμανών, ελίσσεται προς το ευλογημένο και πλουτοφόρο τρίστρατο της πάλαι ποτέ ευδαίμονος Βασιλεύουσας, σπεύδοντας ν' ανταμώσει την προνομιούχο εκείνη λωρίδα γης και θάλασσας, που στο κατάστενο σμίξιμο δύο κόσμων στέριωσε και τράνεψε δυο περιλαμπρές αυτοκρατορίες.

Ελλιγμοί. Το επίνειο του Παλλαδαρίου στα δυτικά παράλια του Κιανού κόλπου της Προποντίδας. Οι φιλοπρόοδοι κάτοικοί του συντηρούσαν με ετήσια δαπάνη 90 χρυσών λιρών, Δημοτική Σχολή Αρρένων και Παρθεναγωγείο στα οποία φοιτούσαν 180 μαθητές και μαθήτριες (Φωτ. 1975).